

estimation. Tactics of responding to negative estimation are subdivided into actively defending tactics and passively defending tactics. The group of attacking tactics is presented by the tactics of addresser's countercharge; the example of neutral tactics is one of the types of tactics of consent – explicit consent and consent with explanation. The group of tactics of accepting positive estimation is presented by the tactic of accepting estimation expressed by non-verbal acts, by the tactic expressing gratitude with additional information and by the tactic of accepting estimation accompanied by positive self-estimation.

Conclusion. *Estimation is fully realized in communication, in dialogical discourses. The dialogical discourse formation is marked by special arrangement of its components, which are elements of discourse structure: addresser's estimation intentions; the tactics chosen by him; the ways of estimation realization; interlocutor's reaction to the expressed attitude and the result of an addresser's speech acts.*

Надійшла до редакції 24.10.17

Прийнято до друку 30.10.17

УДК 811.161.2'23:133.2

САВЧЕНКО Ірина Степанівна,
кандидат філологічних наук, доцент
кафедри українського мовознавства і
прикладної лінгвістики Черкаського
національного університету ім. Богдана
Хмельницького

ДУХОВНІ ОСНОВИ СПІЛКУВАННЯ

У статті з'ясовано духовну сутність мови й мислення, описано наслідки неправильного сприйняття й реалізації сказаного, руйнівну дію слів і думок із негативною семантикою на людину та позитивний вплив одухотвореного слова на неї. Описано природу внутрішнього спілкування, зазначено умови сприйняття голосу своєї інтуїції, названо вербальні причини внутрішніх та зовнішніх воєн, непорозумінь.

Запропоновано також збірний образ мовця, який може змінити своє життя, життя своєї родини, держави; названо і схарактеризовано основні риси такого мовця. Він повинен: 1) мати бажання спілкуватися; 2) спілкуватися з любов'ю й повагою до співрозмовника; 3) уникати включення в негативну програму інших людей; 4) позбутися авторитаризму, неправильного сприйняття сказаного; 5) не лицемірити й не маніпулювати; 6) вірити в силу слова й думки; 7) виконувати миротворчу роль.

Ключові слова: *мовець, слухач, спосіб мислення, взаєморозуміння через слово, внутрішній голос, духовні основи спілкування.*

Постановка проблеми. У наш неспокійний час, коли йдуть воєнні дії в Україні, коли гинуть люди, проблема взаєморозуміння через слово постала особливо гостро, тому з'ясування духовних основ спілкування – особливо актуальне. Без взаєморозуміння на духовному рівні немає перемог. Якщо наші співбесідники не можуть сприйняти істину, не можуть чи не хочуть почути іншого, не буде й реалізації сказаного. Таке спілкування приносить біль, розчарування, суєту, а найбільше – неадекватні дії, що спричинюють війни. Немає взаєморозуміння між чиновниками, можновладцями – тому немає взаєморозуміння й між державами: ідуть із цього світу молоді, талановиті люди (Небесна Сотня, ті, хто загинув у східних регіонах України), ідуть кращі з кращих.

Аналіз останніх наукових досліджень. Проблеми, пов'язані зі спілкуванням, взаємозв'язком мови і мислення, слова та думки, форми та змісту має глибоке лінгвістичне підґрунтя і тривалу наукову історію. Ці основи закладено ще в працях лінгвіста О. Потєбні [7], філолога та історика М. Максимовича. Про важливість

спілкування з любов'ю до співрозмовника зазначав відомий педагог Й. Песталоцці, описуючи випадки впливу на дитину через добре, лагідне слово вчителя чи вихователя [6].

Духовно-філософське обґрунтування важливості богоугодного спілкування представлено в розвідках духовного психолога А. Некрасова [5], який доводить, що людські думки – живе структурне тіло, здатне змінити світ, у роздумах святителя М. Сербського про добро і зло, яке творять думки, слова та дії людини [8], у працях священника й філософа П. Флоренського [10], який на духовному рівні висвітлює питання про будову думок та слів. Філолог та політичний діяч І. Фаріон визначає суспільно-креативну роль української мови в різні часові проміжки її розвитку та становлення [9].

Попри незаперечні теоретичні й практичні напрацювання психологів, лінгвістів та духовних осіб у вивченні способів духовного пізнання дійсності через слово, проблема впливу слова на слухача та мовця до сьогодні остаточно не розв'язана.

Мета нашої статті – показати наслідки неправильного сприйняття й реалізації сказаного та виробити вміння правильно реагувати на розв'язання важливих проблем, які систематично виникають під час спілкування.

Виклад основного матеріалу. Духовні основи вербальної комунікації закладено в самій людині: їй потрібно навчитися слухати саму себе, свій внутрішній голос, тоді вона зможе зрозуміти й іншого співрозмовника, відчутти його потреби, його внутрішній стан, збагнути, що іншій людині потрібно сказати, як сказати і коли це зробити, щоб спілкування виявилось вдалим, доречним, принесло благо для всіх, не завдавало болю, розчарувань, не убило. Божа заповідь “Не убий!” означає саме те, що ми вбиваємо один одного щодня, кожному мить злим, ненависним словом. Цим грубим словом прострілюємо тіло співрозмовника, якому воно адресоване, завдаємо шкоди, а значить убиваємо: у людини починаються негаразди зі здоров'ям, на роботі, в особистому житті, у родині. Це і є порушенням цієї заповіді – основного закону природи. Такий мовець є убивцею на духовному рівні, сам того не відаючи, бо заповідь “Не убий!” часто розуміють на матеріальному рівні: не убити – значить не брати в руки рушницю.

Ці знання дозволять мовцю стримувати себе в бажаннях сказати щось дошкульне, різке, гостре, болюче – у відповідь на це можна отримати те саме, розпочнеться внутрішній двобій: ти мене – я тебе, а це вже війна, початок внутрішньої війни. З маленького виникає велике: не порозумілися урядовці, не стримали амбіцій та гніву – постраждали інші, цілі народи, держави (таку ситуацію нині маємо в Україні). Із внутрішніх воєн народжуються війни зовнішні. Причиною внутрішніх воєн є наші думки: саме вони бунтують нас із середини (думки помсти, бажання розчавити, думки ненависті, ворожнечі, бажання нашкодити на роботі, у родині, в особистому житті, завдати болю, випробувань, думки зловтіхи, злопам'ятства, зловживання службовими обов'язками, бажання знищити сім'ї та цілі родини).

Внутрішнє спілкування починається тоді, коли ми почули свій внутрішній голос. Щоб почути його, голос своєї інтуїції, треба, щоб душа була в стані спокою, рівноваги, мала бажання допомогти іншим – усім: тим, хто сіє добро, і тим, хто приносить зло. Людину нестриману, розгнівану, яка має негативний заряд енергії, також треба зрозуміти: що з нею, чому вона так чинить. Якщо вона так робить постійно, їй обов'язково потрібно допомогти, виявити причину, яка призвела до таких дій (йдеться про постійні скандали, сварки тощо). Якщо це одиничні пориви, потрібно стримати себе й не підливати олії у вогонь, бо полум'я стане ще більшим – і згорять обоє. Не варто також прояснити ситуацію, вирішувати проблеми, коли співрозмовники “взяли високі тони”, тому що їхнє негативне звучання заглушить істину. *“Не кидайте бісеру свиням під ноги, бо пошматують вас”*, – відзначено в Біблії (Мт., 7: 6) [1, с. 895]. Потрібно дати час, щоб усе стишилося, заспокоїлося, коли всі будуть готові один одного вислухати, почути.

Неправильне сприйняття й реалізація сказаного спричинило багато лиха: світові війни, міжусобиці, смертельні хвороби, нещастя від природних стихій, мори від чуми, холери, тифу, це також зникла Антарктида, вимерлі народи, розірвана соборність України

й нинішні воєнні дії в ній. “Люди дуже легко звинувачують інших за власне зло, – відзначає святий М. Сербський. – Подібно до того, як певна думка або певне бажання діють на все тіло людини і його нерви аж до самих кінчиків їх, так і характер, настрої, віра, мораль людини діють на всю природу. Злоба людська може наповнити всю природу злобою, і милість людська може змінити всю природу милістю. У нас, на Балканах, народ до сих пір вірить, що дощі, засухи, градобої, урожайні й неурожайні роки, епідемії хвороб залежить від моральної чистоти народу” [8, с. 49–50].

Війна, що охопила східну частину держави – Донеччину та Луганщину, також є наслідком людського немилосердя. Народний депутат Л. Даценко, який з активістами Черкаського громадського блоку супроводжував гуманітарну допомогу в зону АТО, поділився спогадами про цю поїздку: “... не можу забути відео з розбомбленого росіянами донецького села, де в дикій істеричці жінка кричить: “Будь проклята ваша Україна!” [3, с. 1].

Прокляття (віками узвичаєні форми недобрих побажань) – найтяжчий словесний і мисленнєвий гріх. Хтось проклинає одну людину або увесь її рід, а дехто – цілі міста й села, де було завдано багато болю, відбулися якісь прикрі непорозуміння чи заговорили власні амбіції. Так, ущент зруйновано міста: Луганськ, Донецьк, Слов’янськ, Горлівку та ще цілу низку населених пунктів Донецької та Луганської областей – вони прокляті значною кількістю людей. Проклята вся Україна, її і зараз проклинають самі ж українці, бо йде війна, проклинають матері, чії сини загинули в зонах воєнних дій.

Щоб Україна не згубила своєї долі, кожному треба схаменутися, взятися за голову й подумати, що він робив і робить. Прокляття на Україну відкриває двері для тривалої війни. Варто зупинити її мудрими рішеннями, щоб не було кровопролиття, щоб матері не втрачали синів і дочок, чоловіків (бо на війну йдуть справжні патріоти), змінити негативні думки позитивними й уникати місива шкідливих, убивчих слів. Для цього кожен із нас повинен переглянути свій спосіб життя, проаналізувати, що він бажає самому собі, своїм близьким, колегам, сусідам, урядові, світові, що бажає другу та ворогові, чи проявляє милосердя не на словах, а на ділі, чи враховує стан здоров’я колеги на роботі й не завантажує його так, щоб той і з ніг звалився, чи вчасно оздоровляється, регламентує час роботи і час відпочинку свій та інших, – чи не “убиває без рушниць та БТРів”. Побажаємо смерті й біди ворогові – те й ми отримаємо. Коли бодай дві третіх населення змінить свої стереотипи мислення та спілкування, війна зупиниться. Якщо ні – триватиме довго, і ніякі передбачення ясновидців про близьку перемогу не збудуться – це реалії життя, побудовані за законами природи.

Доречно пригадати слова видатного німецького філософа й лінгвіста ХІХ ст. В. Гумбольдта: “Словом мова завершує своє творіння” [2, с. 82], однак лексична одиниця, на думку нашої сучасниці І. Фаріон, – “це постійне творення людини, нації, держави. Саме через те всі громадяни держави зобов’язані знати державну мову – інакше вони не матимуть духової (читай “духовної” – примітка І. С.) сили захистити свою державу” [10, с. 43].

Українці – мудра нація, талановитий народ, який має великі організаторські здібності, проте загубилась оцінка цього таланту: перевагу взяла матеріальна сторона, а духовна відійшла на задній план. Усі з цим змирились. Численні бунти, вирішування справ урукопаш, суперечки, підступні дії розхитували дерево премудрості українського роду, підмивали його коріння. І “верхи”, і “низи” почасті розв’язували і розв’язують важливі проблеми всупереч істинній сутності мудрості. А “мудрість – це сила слова і благородність думки, побудовані на Божій любові”, – кажуть мудреці [9, с. 5].

Де немає любові та поваги до самого себе й до ближнього – не може бути мудрості. Ми знищуємо її, коли задрісно реагуємо на тих, хто дає розумну пораду, хто мислить не так, як ми звикли мислити; коли хочемо дошкулити мудрій людині, примножуємо її випробування; категорично заперечуємо істинні, Божі думки і прагнемо виставити свої (не такі, але інші, свої); коли робимо вигляд, що мудрих людей не бачимо, що їх у нас

немає, для них відсутні похвала, нагороди; коли прагнемо облисти їх брудом, робимо пересічну людину героєм, принижуючи талановиту й роблячи її невидимою. Не дарма ж багато українських науковців залишали країну і в чужих краях ставали знаменитими. На розвиток науки в усі часи не виділяли достатньо коштів, щоб перешкодити прогресу в суспільстві.

Протягом усього життя за мудрість людство знищувало. Близько п'ятдесяти відомих мовознавців, які дбали за процвітання нації через живе українське слово, було позбавлено життя в часи сталінських репресій. Війни забирали й забирають цвіт нації, її силу – тих, хто переповнений патріотизмом, милосердям, миротворчістю, – тих, хто несе мир. Нинішня війна – тому свідчення: у всі часи мудрість переслідували, тому, щоб зберегти цей неоціненний людський скарб, його треба було таємно охороняти.

Наукове слово за сімдесят років Радянської влади в Україні також утратило духовну основу. Такий був задум тих, хто не прагнув добра й миру. Науковий стиль спілкування став малозрозумілим для пересічного мовця: складна термінологія, зловживання запозиченою незрозумілою лексикою, надмірно складні синтаксичні конструкції. Мовні штампи заповнили науковий стиль, стали для нього визначальними. Щоб зрозуміти сказане, почасти звертаємось до термінологічних словників, а геніальність науки – у її простоті.

Складний науковий текст студентська та учнівська молодь зазубрює, вивчає напам'ять і швидко забуває, почасти не розуміючи, про що йдеться. У простих текстах легше виділити основне і другорядне, у дуже складних – усе основне й усе незрозуміле. Від того, що людина погано сприймає, вона швидко втомлюється, починає думати “про своє”, стає байдужою до сказаного, втрачає інтерес до науки, почуває себе неповноцінною, втрачає силу волі, бажання опанувати знання. Авторитет має той, хто про складне вмiє висловлюватися доступно, коли слухач не відчуває дискомфорту від спілкування, бесіди, лекції тощо.

Затермінологізовані наукові виступи, публікації, монографії нерідко бувають складними та незрозумілими й для фахівців: наука – не для народу, а ніби проти нього. Молодь, здобуваючи освіту, переповнена великою кількістю інформації, яка заповнює мозок, мислення, притуплює пам'ять. Ми повинні навчити молодих звертатися з проханням до Господа Бога, щоб він звільнив кору головного мозку їхнього тілесного тіла від зайвої інформації (духовний термін “тілесне тіло” є синонімом до загальноживаного “організм”, але ці синоніми не тотожні: людина має Душу і Тілесне Тіло. Слово *організм* застосовують і до людини, і до тварини, і до рослин, у цьому контексті воно недоречне – прим. автора), навчитися це робити самим і передати знання іншим. Наука втратила лаконічність, простоту й доступність, тобто основу знань (без цієї основи широта охоплення знань обмежена).

Людина на 75 % складається з води, а вода вбирає будь-яку інформацію, як губка: позитивну чи негативну. Якщо поле нашого спілкування позитивне, клітини людського тіла оздоровлюються і, навпаки, у середовищі негативного спілкування – зазнають руйнації. Дослідження знаменитого японського філолога й цілителя Масару Емото доводять, що вода здатна вбирати, зберігати та передавати людські думки й емоції. Форма кристалів льоду, утворених під час замерзання води, не тільки залежить від її чистоти, але й зазнає змін залежно від того, які над нею промовляють слова, які линуць звуки музики, і навіть від того, думають люди про неї (добре чи погано) або не звертають ніякої уваги. Вода зі словесними посланнями “*любов і вдячність*”, “*спасибі*”, “*мир*”, “*мудрість*” утворила красиві шестигранні кристали (для кожного слова іншої форми), тоді як вода під впливом слів із негативним змістом (“*ти дурень*”) чи категоричним наказом (“*роби це!*”) представляла лише спотворені уламки чогось [11, с. 19]. “Вода научила мене, – поділився зі своїм відкриттям дослідник, – розуміти тонкощі людської душі і той вплив, який можуть робити слова “любов і вдячність” на світ” [11, с. 20].

Мовленнєві звуки, утворені в голосових зв'язках, – це своєрідні хвилі, вібрації, які поширюються в тілесному тілі людини, а потім – у просторі (аудиторії, кімнаті, автобусі тощо). Наповнюючись змістом, вони виконують смислорозрізнавальну (змістову) функцію: мовець розуміє сказане, сприймає його на слух і вбирає у своє тілесне тіло. Позитивне наповнення мовленнєвих звуків (слів, речень, тексту) зцілює душу та тіло мовця і слухача (за умови, що слухач позитивно сприймає сказане й адекватно реагує на нього), а негативне наповнення слів, навпаки, згубно впливає на тілесне тіло людини. Вібрують не лише слова, але й думки. Думки – внутрішній, потаємний, прихований бік змісту, а слова – зовнішній. Важливо, щоб зміст думок і слів збігався. Якщо цей збіг відсутній – під час спілкування народжується лицемірство.

Лицемірність однієї людини в колективі (сім'ї, родині), об'єднуючись з лицемірством інших, утворює замкнене коло. Якщо хоч один колега (член сім'ї, родини) стане щирим – із часом стосунки між ними поліпшаться, мікроклімат зміниться. Не варто й зловживати люб'язностями під час спілкування, краще відповісти коротко: “Так, погоджуюсь”, “Правильно”, “Дякую за Вашу думку”, “Дякую за Вашу мудрість”, “Використаю у своїй практиці”, “Старатимуся” тощо. Будь-яку ситуацію треба сприймати спокійно й розважливо, бо лицемірство зовні – це буря всередині нас, і реакція на лицемірство буває більшою, ніж саме лицемірство. Людина часом говорить, що готова допомогти, а в думці цього й близько в неї немає, не бажає допомогти ближньому.

Тому спосіб мислення визначає здоров'я нашого тілесного тіла: у здоровім тілі – здоровий дух (недарма ж говорять), бо коли людина оточує себе неприємними розмовами, коли включена в негатив, злобу, її мозок зазнає негативного накручування подій та ситуацій – стан здоров'я погіршується. Ніщо не виникає з нічого: усьому є пояснення, причини наших хвороб, негараздів у житті – у нас самих. Вони, немочі та випробування, є нашими учителями, змушують задуматися над тим, що ми не так зробили, сказали, подумали, якою неправильною дією відкрили двері для проходження зла у своє тіло – і завдали йому біль та страждання.

Висновки. Успіх від спілкування залежить від мовця і слухача водночас. Якщо між ними є взаєморозуміння, правильне сприйняття й подавання інформації, то ефект буде очевидним: це ми відштовхуємо свого співрозмовника від змісту висловлюваного, перекручуємо факти, спотворюючи зміст, руйнуємо структуру слова. Коли зміст не відповідає формі, це ми, люди, шкодимо самі собі й іншим, це від нас, наших мислеформ і словесного вираження гине людство, нація, росте бездуховна молодь, бо для молодих ми не сформували правильний образ мовця – людини, що мислить і говорить просто, лаконічно й мудро, уникаючи багатослів'я, пустих обіцянок, марнотратства, мовної показухи, зловживання складними термінами та запозиченою лексикою з малозрозумілою семантикою, уникаючи злоби, роздратування, категоричного протесту, ненависті, заздрощів, гордині та бездуховності.

До цього часу в суспільстві ще не сформовано збірний образ мовця, що реалізував би в житті духовні основи спілкування. На нашу думку, такий мовець повинен: 1) мати бажання спілкуватися; 2) спілкуватися з любов'ю і повагою до співрозмовника; 3) уникати включення в негативну програму свою й інших; 4) позбутися авторитаризму, неправильного сприйняття сказаного; 5) не лицемірити і не маніпулювати; 6) вірити в силу слова й думки; 7) виконувати миротворчу роль.

Вислів “мати бажання спілкуватися” означає, що мовець внутрішньо відчиняє двері своєму співбесідникові для сприйняття того, що він хоче висловити й почути у відповідь. Мати бажання спілкуватися – значить відчувати комунікативні потреби іншого своїм внутрішнім чуттям і відгукнутися на ці потреби серцем та душею.

“Спілкуватися з любов'ю і повагою до співрозмовника” слід розуміти так: не треба поспішати внутрішньо висловлювати заперечення тому, хто говорить, навчитися слухати та вислуховувати. Внутрішнє заперечення й упереджене ставлення до сказаного перекриває шлях до сприймання, звідси – перекручення фактів, непорозуміння між

мовцями. Поважайте будь-яку думку, навіть негативну. Негативна інформація – це матеріал для духовного розвитку та самоствердження. Задумайтеся, чому цей негатив стоїть на вашому шляху, який досвід він вам несе, над чим вам ще потрібно попрацювати, у якому напрямку розвинутися. З'ясуйте, чому ця інформація вас дратує, що діється з людиною, яка є джерелом роздратування.

Щоб не включатися в негативну програму інших людей, потрібно уникати неприємних і пустих розмов, емоцій, не підживлювати їх, переключати співрозмовника на інше, але робити це стримано, уважно, терпляче; приборкувати в собі злобу, ненависть, гнів, бо в агресивному стані людина випромінює “вбивчу” енергію, яка може зашкодити тому, на кого агресія спрямована; не бажати смерті, хвороб, негараздів; не заздрити, бо заздрощі руйнують об’єкт вашого захоплення, не накручувати негативних подій і не акумулювати їх у собі, не нав’язувати однієї й тієї ж проблеми іншим.

“Позбутися авторитаризму, неправильного сприйняття сказаного” – це означає не проявляти влади над іншими через слово, яке має вбивчу силу, нікого не принижувати, дозволити мовцю зробити свій вибір у житті, а не змушувати жити за чужими законами мовної гри.

“Не лицемірити і не маніпулювати” – значить бути в гармонії із собою, говорити не те, що змушують обставини, люди, силові структури, а мовити те, що підказує серце й душа.

“Вірити в силу слова й думки” – це вірити в його цілющі властивості, тому що без цієї віри жоден лікар у світі не зможе допомогти пацієнтові (сила цієї віри – 50–99 % зцілення, одужання людини). Сильна віра – сильний дух людини – сильне її тіло. Клітини наповнюються силою – значить оживають. Забери в людини віру – і вона перетвориться в робота, механізм якого швидко зноситься й вийде з ладу.

Вислів “виконувати миротворчу роль” буквально означає “нести словом Божу благодать”: словом не ранили, не приносити болю; не бажати нікому, навіть найзапеклішому ворогові, смерті, хвороб і всяких негараздів у житті; допомагати ближньому не на словах, а на ділі; проявляти милосердя (поділитися останнім); бути безкорисливим (не лише для себе робити добро, але й для інших, не шукаючи вигоди); не просити плати за добро – вона прийде від Господа Бога як дарунок долі для всієї родини; примножувати добро – думкою, словом і ділом.

Рекомендуємо самим спробувати створити образ, модель такого позитивного мовця, який був би взірцем для молодого покоління. Саме молодим творити нову Україну європейського рівня розвитку, формувати українську націю нового формату, яка обере миролюбну політику й примножуватиме людське милосердя на Землі.

Перспективи подальших досліджень. Перспективи подальших досліджень убачаємо в докладному аналізі духовних основ виховання молоді, цілющої сили слова тощо.

Список використаної літератури

1. Біблія, або Книги Святого Письма Старого й Нового Заповіту : пер. І. Огієнка. – К. : Українське Біблійне Товариство, 2002. – 1159 с.
2. Гумбольдт В. фон. О различии строения человеческих языков и его влияние на духовное развитие человечества / В. фон Гумбольдт // Избр. труды по языкознанию. – М., 1984. – С. 46–53.
3. Даценко Л. Путін – це Гітлер і Сталін в десятому ступені... / Л. Даценко // Нова молодь Черкащини : тижневик. – Спецвипуск 30 серпня 2014. – С. 1.
4. Максимович М. А. Начатки русской филологии / М. А. Максимович // Собрание починений : в 3-х т. – К., 1876–1880. – Т. 3. – С. 25–155.
5. Некрасов А. А. Живые мысли / А. Некрасов. – М. : Амрита – Русь, 2006. – 608 с.
6. Песталоцци И. Г. Лебединая песня / И. Г. Песталоцци // Избранные педагогические сочинения : в 2 т. / под. ред. В. А. Ротенберг, В. М. Кларина. – М. : Педагогика, 1981. – Т. 1. – С. 208–400.
7. Потебня А. А. Мысль и язык / А. А. Потебня. – Харьков : Мирный труд, 1913. – 196 с.
8. Сербский Н. Мысли о добре и зле / Н. Сербский. – Минск : Свято-Елисаветинский монастырь, 2004. – 256 с.

9. Фаріон І. Мова – краса і сила: Суспільно-креативна роль української мови в XI – середині XIX ст. – 2-ге вид. / І. Фаріон. – Львів : В-во Нац. ун-ту “Львівська політехніка”, 2007. – 212 с.
10. Флоренский П. А. Строеие слова / П. А. Флоренский // Флоренский П. А. Т. 2. У водоразделов мысли / П. А. Флоренский. – М. : Изд-во “Правда”, 1990. – С. 232–252.
11. Эмото М. Послания воды: Тайные коды кристаллов льда : пер. с англ. / Масару Эмото. – М. : София, 2006. – 96 с.

References

1. *The Bible, or the Books of Holy Scripture of the Old and New Testaments: the translation of I. Ogienko* (2002). Kyiv: Ukrainian Bible Society (in Ukr.)
2. Humboldt, W. (1984) *On the difference between the structure of human languages and their influence on the spiritual development of mankind*. Selected works on linguistics. Moscow. 46–53 (in Russ.)
3. Datsenko, L. (2014), *Putin equals Hitler and Stalin in the tenth power*. In *Nova molod' Cherkashchyny: Weekly. (New Youth of Cherkasy Land). Sp. issue – August 30, 2014,1* (in Ukr.)
4. Maksimovich, M. A. (1876–1880) *The initials of the Russian philology*. In *Collected Works*. 3, 25–155 (in Russ.)
5. Nekrasov, A. A. (2006) *Living thoughts*. Moscow: Amrita – Rus. 608 p. (in Russ.)
6. Pestalozzi, J. H. (1981) *Swansong*. In *Selected pedagogical works*. Ed. by Rottenberg, V. F., Klarin, V. M.: Moscow: Pedagogika, Vol. 1, 208–400 (in Russ.)
7. Potebnya, A. A. (1913) *Thought and Language*. Kharkov: Mirniy trud, 196 (in Russ.)
8. Serbskiy, N. (2004), *Thoughts of Good and Evil*. Minsk: St. Elisabeth Convent, 256 (in Russ.)
9. Pharion, I. (2007), *Language – Beauty and Power: Social and creative role of the Ukrainian language in the XIth – mid. XIXth century*. Lviv: Publishing House of the National University L'vivska Politekhnik, 212 (in Ukr.)
10. Florensky, P. (1990), *The structure of the word*. In *At the watersheds of thought*. Moscow: Publishing House “Pravda”. 232–252 (in Russ.)
11. Emoto Masary (2006), *Messages from water: The Hidden Messages in Water*. Moscow: Sophia. 96 (transl. from English, in Russ.).

SAVCHENKO Iryna Stepanivna,

Candidate of Philology, Associate Professor at the Department of the Ukrainian and Applied Linguistics at the Bohdan Khmelnytsky National University of Cherkasy

SPIRITUAL FOUNDATIONS OF COMMUNICATION

Abstract. Introduction. *Mutual understanding at a spiritual level is a must for any victory. If the interlocutors cannot accept the verity, are unable or unwilling to hear or understand another person, the effectuation of the things said is impossible.*

Purpose. *To bring to light the consequences of wrong perception and realization of what has been said during communication and create the image of an ideal speaker.*

Results. *It is in people themselves where the spiritual foundations of verbal communication are laid. A person ought to learn to listen to themselves and their inner voice. Only by so doing they will understand another interlocutor, feel the needs and the internal state of the latter, and fathom what, how, and when should be said to ensure successful communication, which would prove relevant, apt, timely, bringing good, not inflicting pain and causing disappointment, and not killing.*

One should stop themselves from saying something waspy, sharp, and painful as in response to this one can get it all back, thus commencing an infighting. Inner wars conceive external wars. The reason for internal wars is our thoughts. It is them that instigate us from inside (thinking about revenge, hatred, and hostility, the appetite to crush, the desire to cause pain and to do harm – at work, in the family, and in one's personal life, thoughts of malice, rancour, and abuse of office duties, the longing to destroy families and households).

The collective image of the speaker, who would realize the spiritual foundations of communication in life, has not yet been formed in the society. Such a person ought to: 1) have a desire to communicate; 2) communicate with love and respect for the interlocutor; 3) avoid including other people in one's negative program; 4) get rid of authoritarianism and misunderstanding of what has been said; 5) not to hypocrite and not to manipulate; 6) believe in the power of the word and thought; 7) fulfill the peacekeeping role. This means: not to hurt even with the word, not to cause pain; not to inflict on anyone, be it even the hardest enemy, death, illness, and all sorts of troubles in life; to help one's neighbour by deeds and not by words; to show mercy; be unselfish; not to ask for payment for the good.

Originality. *If two thirds of the world's population change their way of thinking and their world perception – the wars will cease.*

Conclusion. Prospects for further studies are viewed in the detailed analysis of the spiritual foundations of youth education, since our task is to help young people change their stereotypes of thinking, speech, and life.

Key words: speaker; listener; way of thinking; mutual understanding through word; inner voice; foundations of communication.

Надійшла до редакції 08.09.17

Прийнято до друку 15.10.17

УДК 802.0

АРТЕМЕНКО Антоніна Іванівна,
старший викладач кафедри іноземних мов
Київського національного економічного
університету ім. В. Гетьмана
e-mail: antoninaartemenko33@gmail.com

ПЕРЕПИТУВАННЯ В АНГЛІЙСЬКОМУ ТА УКРАЇНСЬКОМУ ДИСКУРСАХ

У статті проаналізовано лінгвістичний феномен перепитування, який може вживатися в дискурсах різних мов; досліджено вживання перепитувань в англійському та українському дискурсах відповідно до прагматичного, структурного та семантичного аспектів, що дає можливість більш глибоко аналізувати мовлення. Перепитування – це такий тип питального речення, що реалізує повторення відповідної інформації з питальною інтонацією, яка забезпечує реалізацію відповідної інтенції.

Перепитування, як і питання, можуть відображати той внутрішній стан, у якому перебуває мовець. Перепитування – унікальне лінгвістичне явище, яке може виражати різні внутрішні почуття. Стосунки між мовцями в англійському та українському дискурсах є неоднаковими залежно від їхнього комунікативного статусу, оскільки головна роль у процесі спілкування належить тому, хто не тільки створює висловлювання, але й намагається передбачити можливі варіанти розвитку ситуацій спілкування, а також оцінити їх у різних лінгвістичних аспектах. Перепитування можна використовувати для вираження широкого діапазону комунікативних функцій. До них належать перепитування, спрямовані на отримання вербальної й невербальної реакції адресата мовлення, що володіє відповідною інформацією.

Чим вищий інтелектуальний і суспільний статус мовців, тим складнішими виявляються складові комунікативної мовленнєвої поведінки, що сигналізують про інтерференцію комунікативних значень перепитувань, коли мистецтво бесіди створює певну сукупність різноманітних тем і мотивацій, із якими учасники розмови розпочинають спілкування. Уживання перепитувань в англійському та українському дискурсах становить результат мовленнєвої взаємодії мовців, кожен із яких переслідує свою мету й будує свою мовленнєву тактику відповідно до неї.

Перепитування можуть виражати різні непрямі значення: подив, презирство, радість, гнів і т. ін., тобто за допомогою них висловлюються внутрішні почуття мовця, що допомагає співрозмовникам більш глибоко розуміти одне одного, обирати мовленнєву тактику й досягати комунікативної мети. Перепитування можуть також вживатися для уточнення інформації та заповнення комунікативних пауз, тобто тоді, коли мовець не знає відповіді на поставлене запитання чи не зрозумів його, або ж зрозумів частково. Відповідно до структурного та семантичного аспектів перепитування можуть бути різними за своєю структурою.

Ключові слова: перепитування; діалогічні єдності; діалог; англійський дискурс; український дискурс; прагматичний аспект; структурний аспект; семантичний аспект.

Постановка проблеми. Перепитування – лінгвістичний феномен, вживаний у діалогічних дискурсах різних мов. Перепитування більш поширене в англійському дискурсі, але дуже часто трапляється і в українському дискурсі.

Аналіз останніх наукових досліджень. Вивчення окресленої проблеми репрезентоване в працях О. Ю. Барабанщикова [1], О. В. Бекетова [2], В. Г. Гака [3],